

KÖZLEMÉNYEK

DR. KŐVÁRI LAJOS

A Fővárosi Statisztikai Hivatal tájékoztatási rendszere a XIX. század utolsó harmadában

Körösy József már fiatalon világosan látta, mint újságcikkíró megtapasztalta a hiteles adatok jelentőségét a valós társadalmi, gazdasági helyzet felismerésében, bemutatásában. Ezért, mint Pest Város Statisztikai Hivatalának igazgatója, kezdetektől fogva fő feladatának tekintette a begyűjtött adatok közreadását.

Körösy József a korszellemet messze meghaladó előrelátással tervezte meg a hivatal munkáját, ezen belül a tájékoztatási munkát is. Az előkészítés minden részletre kiterjedő gondosságát bizonyítja, hogy alapvető változtatásokra hosszú évtizedek során sem volt szükség. Az 1911-ben kiadott szabályrendelet is főként a hivatal személyzetével kapcsolatos előírásokat módosította, a szakmai tevékenységgel kapcsolatos Körösy-féle paragrafusok szinte teljes egészükben szó szerint érvényben maradtak.

A statisztikai tájékoztatási rendszer kialakítása

A tájékoztatási rendszer kialakítását a Körösy által előterjesztett és a közgyűléseken elfogadott szabályzatokon keresztül kövessük nyomon!

Körösy József 1870. április 4-én nyújtotta be Pest Város Tanácsának a statisztikai hivatal ügykörére vonatkozó javaslatát, melyet a törvényhatósági közgyűlés 20.434/1870. számú határozatával 1870. június 23-án fogadott el. Ez képezte Pest Város Statisztikai Hivatala ügyrendjének alapját. Az ügyrend az adatgyűjtési és adatfeldolgozási munka mellett rendelkezett az adatok közzétételéről is: „...*e hivatal munkálatainak eredményét évnegyedenkint Közlemények címe alatt, valamint évi működésének eredményét Évkönyvek címe alatt a város összes hivatalainak, a városi hatóság minden tagjának, a minisztériumoknak [el kell juttatni], adandó példányokon kívül, kellő számú példányok a közönség számára elárúsítás végett visszatartathassanak.*”

Tehát Körösy kezdetől azt az elvet képviselte, hogy a statisztikai adatgyűjtés ne öncélú legyen, a hivatal ne holt munkát végezzen, hanem az érdeklődő felhasználók és a széles közönség részére is hasznot hajtó tevékenységet fejtsen ki.

A statisztikai hivatal életébe Budapest főváros megalapítása hozott újabb változást. Az 1872. évi Budapest egyesítési törvény alapján a fővárosi törvényhatósági közgyűlés kiadta az 1/1873. szabályrendeletét (szervezési szabályzatát), amely a statisztikai hivatal szervezetével is foglalkozott. Az egyesítés a hivatal munkájában – azonkívül, hogy feladatai jelentősen megnövekedtek – alapvető változást nem jelentett. A szervezési szabályzatnak a statisztikai hivatallal foglalkozó VIII. fejezete lényegében megismételte, illetve pontosította a korábban hozott határozatokat. Az 1. paragrafus szerint: „... *a statisztikai hivatal feladata úgy a hatósági működés körében, valamint a lakosság életében mutatkozó mindazon tényeket és viszonyokat megfigyelni és ezekre vonatkozó észleleteit rendszeresen összeállítani, melyek szükségesek, avagy czélszerűek arra nézve, hogy egyrészt a helyes közigazgatás elősegíttessék, másrészt a főváros minden érdekeinek felismerése statisztikai szempontból lehetővé tétessék.*”

A hivatal feladatai között rögzítette továbbá, hogy: „...*köteles a közönségnek ügykörébe vágó minden kérdésére felvilágosítással szolgálni; e célból a statisztikai hivatal összes kiadványai a főváros napi- és szaklapjaival közöltenek, melyek a hivatal munkálatait a nagyobb közönséggel is megismertetik; azonkívül külön értesítések is adatnak bizonyos, e célra szolgáló hivatalos tarifa által megállapított díjtételek mellett; kivételt képeznek csakis a tanács vagy városi képviselői tagjai részéről érkező tudakozódások, amelyek, amennyiben a hatóság érdekeit érintik, mint hivatalos ügyek, díjmentesen intéztetnek el.*”

(A szabályzatban tehát már egyértelműen megfogalmazódik a statisztikai adatok nyilvánossága, az adatok mindenki által elérhetővé tétele, továbbá a hivatal által végzett többletmunka költségének a megtérítése is.)

A publikációs tevékenységgel kapcsolatosan is rendelkezett a szabályzat. Kimondta, hogy a hivatal munkálatainak eredményét rendszeresen ismétlődő kiadványokban kell közzétenni, úgymint: heti kimutatások, havi füzetek, évkönyvek, zsebkönyvek, közlemények, nemzetközi kiadványok.

Pontosította a szabályzat a kiadványok terjesztését, eszerint valamennyi kiadványt ingyenesen kell megküldeni a fővárosi bizottsági tagoknak, a tanács tagjainak, a városi hivataloknak, a minisztériumoknak, továbbá a fentiekén kívül a közleményeket – mivel ezek célja nemcsak a közigazgatás előmozdítása, hanem a hazai tudományos irodalom ápolása és terjesztése is volt – a társtörvényhatóságoknak, a hazai és külföldi tudományos intézeteknek és a kiválóbb szakférfiaknak is biztosítani kell. Gondoskodnia kell a hivatalnak, hogy a kiadványok könyváru forgalomban is megszerezhetőek legyenek.

Kőrösy József az 1973. évi szervezési szabályzat szellemében készítette el a fővárosi statisztikai szolgálat működéséhez szükséges, az adatszolgáltatók kötelességeit és az adatgyűjtés módját szabályozó utasításokat. Budapest Főváros Tanácsa 6521/1874. szám alatt elfogadott határozatából is kitűnik, hogy Kőrösy az adatgyűjtési munka megszervezésénél is a tájékoztatási kötelezettséget tekintette alapelvnek.

Így például kimondta, hogy az adatokat szolgáltató „... felektől érkező kimutatások között kezelés tekintetében legnagyobb gyorsaságot és lehető pontosságot azok igényelnek, melyek közzétételében a statisztikai hivatal meghatározott napokhoz van kötve: tehát főképpen a heti és a havi kimutatások anyagául szolgáló adatok.” Szükségesnek ítélte rögzíteni azt is, hogy ezen adatokat nem küldöket figyelmeztetik az előljáróságok, és a további sürgetésről, esetleg a késedelmezők megbírságolásáról a tanács intézkedik.

Kiadványtípusok, publikációk

Statisztikai Heti Kimutatások

1873-tól 1926-ig készült, negyedívnyi terjedelemben, 450 példányban. Csütörtökönként jelent meg, az előző hét adatait tartalmazta. 1899-ig csak magyar nyelven, azt követően magyar és német szöveggel jelent meg.

Tartalma:

- népesedési mozgalom: élve születések nem, törvényesség és vallás szerint; halva szülöttek nem és törvényesség szerint; halálesetek nem, kor, törvényesség és kerületek szerint; nevezetesebb halálokok;
- betegedések: a közkórházak betegforgalma; fertőző betegségek kerületek szerint;
- piaci forgalom: gabonatőzsde-forgalom és tőzsdei árak; marhavásár és árak; lóvásár;
- áruforgalom: fontosabb árucikkek behozatala és vétele, forgalmi intézetek szerint.

Fővárosi Statisztikai Havi Füzetek

1873-tól 1949-ig készült, 2–4 ívnyi terjedelemben, 800 példányban. Minden hónap 15-én jelent meg. Havi adatokon kívül éves adatokat is közölt. A táblázatok mellett szöveges elemzéseket is tartalmazott. 1893-ig kivonatos francia szöveggel, 1894-től pedig magyar és német szöveggel közölte táblázatainak számanyagát.

Tartalma:

- népesedési mozgalom: halandóság napok, kerületek, nem, kor, vallás, családi állapot és nevezetesebb halálokok szerint; fertőző megbetegedések; születések nem, törvényesség és vallás szerint; halva szülöttek vallás szerint, koraszülések; esketések vallás és családi állapot szerint; születés és halandóság 29 magyar és 7 külföldi városban;
- meteorológiai megfigyelések napok szerint;
- áruforgalom: 41 nevezetesebb árucikk behozatala és kivitele; dunai forgalom; vámok;
- gabonakereskedelem és árak;
- közraktárak és elevátorok forgalma 27 áru megkülönböztetésével;
- pénzintézetek: a betétek állapota, váltók, lombard, jelzálogüzlet és pénztári állapot intézetek szerint;
- vegyesek: a vasút és a gőzhajók személyi forgalma; az adópénztár forgalma; vízfogyasztás; a Duna víz-állása; a községi fürdők forgalma; dunai ingyenzodák; 218 fogyasztási cikk piaci ára; piaci készlet; lóvásárok; helyi személyforgalom; a helyi személyszállító vállalatok bevételei; cégjegyzések; 34 érték-papír jegyzése a tőzsdén; a közkönyvtárak és a Nemzeti Múzeum látogatottsága; építési engedélyek; az önkéntes mentőegyesület és a fertőtlenítő intézet működése; szállodai idegenforgalom; tüzesetek; születési poliklinikum; grafikai táblázatok a fertőző betegségek okozta halandóságról;
- önálló cikkei az adatfelvételek évi eredményeit összegzik, és nemzetközi összehasonlításokat is közölnek: például demográfia, közegészségügy, közlekedés, idegenforgalom, áruforgalom, építkezés, pénzüntézetek, iskolák, vásárok, adózás, házbérbéjvédelem, vízvezetékek.

A Főváros statisztikai évkönyve

Az első 1873-ban jelent meg, Pestvárosi Statisztikai Évkönyv címen. Tartalmazta a városról akkor fellelhető valamennyi adatot. Szerkezete eltért a későbbiekétől, a számanyaghoz rövid jegyzeteket is közölt.

A második (a hagyományosnak tekinthető évkönyv) 1896-ban jelent meg, az 1874–1894. évekre vonatkozó adatokat tartalmazott. Ezt követően 1895–1896, 1897–1898, 1899–1901 évekről összevontan, 1902-től 1906-ig pedig évente jelent meg.

(A későbbiekben is változó időközökben és évente váltakozva látott napvilágot, 1957-től évente kerül kiadásra.) Megjelenése óta a táblázatokat magyar és német szöveggel közölte.

Tartalma több mint 20 fejezetre tagolódott, többek között:

fizikai és topográfiai viszonyok,	hitelviszonyok,
épületek és lakásviszonyok,	közoktatásügy,
állónépesség és népmozgalom,	egyházi ügyek,
közigazgatás,	közművelődés,
közbiztonság, tűzoltás,	közélelmezés,
közegészségügy,	áralakulás,
őstermelés, ipar, kereskedelem,	szociális tevékenység,
közlekedés,	adók és jövedelmek.

Az évkönyv általában a folyamatos statisztikai felvételek eredményeit közölte, de megtalálható benne az egyes rendkívüli felvételek számanyaga is.

A főváros statisztikai zsebkönyve

1896-tól jelent meg, az évkönyvhöz hasonlóan eleinte több évre összevontan, később változó időközökben. (1957-től évente kerül kiadásra.) Célja: a könnyebb tájékozódás a nagy terjedelmű évkönyv mellett. Tartalma: az évkönyv kivonata, annak legfontosabb adatait közli.

Statisztikai Közlemények

1871-től 1925-ig készült az első sorozat 53 számmal. (A második sorozat 1926-tól 1944-ig készült.)

Kőrösy József szerkesztésében 38 szám jelent meg. Magyarul és németül adták ki külön-külön kötetben. A magyar kiadás 800 példányban, a német kiadás 600 példányban készült. (Az első két számot csak 12 példányban sokszorosították.)

Tartalma: az első időszakban szinte kizárólag a statisztikai hivatal különböző felvételeinek eredményeit vagy azok tudományos feldolgozását közölték. A szerzők a hivatal tisztviselőiből kerültek ki, főleg Kőrösy munkái jelentek meg. Többek között a népszámlálásokról, az építkezésekről, a közoktatásról, a halandóságról, a fertőző megbetegedésekről, az adózásról, a részvénytársulatokról, a szegényügyről jelentek meg cikkek.

Nemzetközi kiadványok

Kőrösy József a hivatal tevékenységében kezdetektől fogva nagy fontosságot tulajdonított a nemzetközi kapcsolatoknak és a nemzetközi statisztika művelésének. Ennek első megnyilvánulása már hivatala szervezőségekor tapasztalható, 1870 márciusában felkereste a bécsi és a berlini statisztikai hivatalokat tevékenységük tanulmányozására. 1872-ben pedig – saját kezdeményezése eredményeként – Pest város képviselőjeként részt vett a szentpétervári nemzetközi statisztikai kongresszuson. (Nemzetközi kapcsolatteremtő képességét jól jellemzi, hogy 1874-ben 250 intézettel folytatott kiadványcserét.)

Az 1872-es szentpétervári nemzetközi statisztikai kongresszus Pest és Berlin statisztikai hivatalát bízta meg a nagyvárosok népmozgalmának és pénzügyi statisztikájának összefogásával és a kiadványok szerkesztésével. Kőrösy a szerkesztést magára vállalta. A városi tanács a költségeket biztosította. Három kiadvány készült el:

- 1876–1877-ben jelent meg a „Mouvement de la population”, amely 38 város népmozgalmi adatait tartalmazta;
- ugyanebben az időszakban jelent meg a „Statistique des finances”, amely 26 város pénzügyi adatait közölte;

- 1877-ben készült el és jelent meg első ízben a „Bulletin annuel des finances des grandes villes” című évkönyv, amely rendszeresen közölte a nagyvárosok pénzügyeinek statisztikáját. Az évkönyvből 1886-ig 10 évfolyam jelent meg. (Kőrösy József ekkor nagy elfoglaltsága miatt a szerkesztésről lemondott, és ezután a kiadványt a szentpétervári statisztikai hivatal jelentette meg.)

Az 1875 augusztusában Budapesten ülésező IX. nemzetközi statisztikai kongresszus indítványozta a nagyobb városok népmozgalmára vonatkozó adatok rendszeres időszakonkénti kiadását. A kiadvány szerkesztését ugyancsak Kőrösy vállalta.

1878 januárjában indult a „Bulletin hebdomadaire de Statistique Internationale” kiadványsorozat, amely a nagyobb városok népmozgalmáról közölt heti adatokat. A folyóiratból 18 évfolyam jelent meg. Induláskor 7 magyar város (Budapest, Pozsony, Kecskemét, Szeged, Temesvár, Kolozsvár, Arad) és 6 külföldi város (Bécs, Prága, Lemberg, Krakkó, Bukarest, Trieszt) vállalkozott népmozgalmi adatainak heti megküldésére. Időközben újabb városok is csatlakoztak a kiadáshoz.

Az adatok közzététele 3 táblázatban történt:

- élve születések nem és törvényesség szerint; halva szülöttek és halálesetek nem szerint; születési és halálozási hányados;
- a halottak kora 8 korcsoport szerint;
- halálozások nevezetesebb halálokok szerint.

A nemzetközi kiadványok általában 450 példányban készültek.

Kiállítási anyagok

A budapesti statisztikai hivatal több ízben szerepelt kiállításokon, és kiállított anyagával minden alkalommal elismerést aratott:

- az 1873. évi bécsi világkiállítás első osztályú éremmel,
- az 1875. évi párizsi földrajzi kongresszus aranyéremmel,
- az 1878. évi párizsi világkiállítás aranyéremmel,
- az 1881. évi velencei földrajzi kongresszus 1. osztályú díszoklevéllel,
- az 1896. évi országos milenneumi kiállítás közreműködő-éremmel tüntette ki a statisztikai hivatalt.

A hivatal kiadványainak terjedelme és Kőrösy megjelent művei

A Fővárosi Statisztikai Hivatal által közzétett kiadványok terjedelme lapszámok szerint, 1870–1899

Évek	Havi füzetek	Heti kimutatások	Közlemények		Évkönyv	Nemzetközi statisztika	Egyéb kiadványok	Összesen
			magyarul	németül				
1870–1874	102	316	942	474	–	–	164	1 998
1875–1879	1 234	522	712	420	–	989	24	3 901
1880–1884	1 802	820	936	400	–	911	36	4 905
1885–1889	2 120	1 040	685	210	–	860	87	5 002
1890–1894	2 558	1 044	483	295	–	690	41	5 111
1895–1899	2 902	1 044	1381	646	764	130	161	7 028
<i>Összesen</i>	<i>10 718</i>	<i>4 786</i>	<i>5 139</i>	<i>2 445</i>	<i>764</i>	<i>3 580</i>	<i>513</i>	<i>27 945</i>
Megoszlás, %	38,4	17,1	18,4	8,7	2,7	12,8	1,8	100,0

A 30 évre rendelkezésünkre álló adatokból is jól nyomon követhető a tájékoztatási tevékenység szerepe. A tájékoztatási munka a statisztikai tevékenységen belül időszakra időszakra egyre nagyobb jelentőségre tett szert, a terjedelem alapján 30 év alatt három és félszeresére bővült. A publikációk közel 40%-át a Havi Füzetek, 27%-át a Közlemények tették ki. Nem elhanyagolható mennyiségű feladatot – a kiadványok 13%-át – jelentettek a nemzetközi publikációk is.

Ebben az időszakban a közel 30 ezer lap terjedelmű kiadványcsomag szerkesztése, a tanulmányok, cikkek írása szinte kivétel nélkül Kőrösy József munkája volt. (Az 1893. évtől találkozunk Thirring Gusztáv aligazgató – később Kőrösy utódja – mint szerkesztő, illetve szerző nevével a kiadványokon.)

Kőrösy József a magyar statisztikusok között az egyik legtöbbet publikáló és nemzetközi összefüggéseken is legtöbbet szereplő statisztikus volt. Bámulatos nyelvismerettel párosult szaktudását arra használta fel, hogy a budapesti adatokon felismert szabályszerűségeket külföldön is megismertesse, a magyar nyelvű kiadvánnyal egyidejűleg annak német, sőt gyakran francia és angol fordítását is közzétette.

Kőrösy József megjelent műveinek, cikkeinek száma a KSH Könyvtár és Levéltár bibliográfiája szerint témakörönként:

1.	statisztikaelmélet	21
2.	demográfia	123
3.	népszámlálás	39
4.	gazdaságstatisztika	67
5.	jogi- és igazgatási statisztika	7
6.	egészségügyi statisztika	41
7.	népjóléti statisztika	9
8.	oktatás- és művelődésszatisztika	37
9.	településstatisztika	33
10.	egyéb írások	38
<i>Összesen</i>		<i>415</i>

Ezenkívül számtalan félbeszakadt munkája maradt ránk. Többek között a jelentősebbek:

- akadémiai rendes tagsági székfoglalója, amelyben az akadémia tudományos tevékenységét készült statisztikailag feldolgozni;
- több évtizeden át gyűjtött adatok alapján akarta kimutatni a tuberkulózisban szenvedők halálzárási arányának állandó tavaszi emelkedését előidéző esetleges klimatikus okokat;
- a budapesti születési és termékenységi statisztika összefoglaló kiadványa;
- a felvidéki magyar-tót nyelvhatár eltolódásának vizsgálatából csak négy megyéről szóló rész jelent meg.

A tájékoztatósi munka tartalmi jellemzői

Ma a színvonalas tájékoztatósi tevékenység alapkövetelményeként fogalmazzuk meg az időszerepét, a szakszerűséget, az objektivitást, a gyorsaságot és az egyidejűség-nyilvánosságot. Kőrösy publikációs tevékenységét is egyértelműen ezek az alapelvek jellemezték.

Időszerep

Nézzük, hogy a fővárosi statisztikai hivatal Kőrösy által szerkesztett kiadványai milyen kérdésekkel foglalkoztak, mit vizsgáltak! Többek között tanulmányok jelentek meg:

- az építkezésekről,
- a jövedelmi és házbéradóról,
- az elemi népiskolákról,
- a halandóságról és annak okairól,
- a fővárosi lakbérekről,
- az iskolás gyermekekről,
- Budapest épületeiről és lakásviszonyairól,
- a gyermekhalandóságról,
- a járványokról, fertőző betegségekről,
- a részvények árfolyam-nyereségének és veszteségeinek megállapításáról.

A fenti témák időszerepét igazolja, hogy ezek abban az időben a főváros legégetőbb kérdései közé tartoztak. Például az 1870-es években rendkívül rossz volt a főváros halandósága, amiben nagy szerepe volt a járványokban, fertőző megbetegedésben meghaltak magas számának. Budapest lakásviszonyai szintén rendkívül

kedvezőtlen képet mutattak: a lakások túlszűfoltak, állapotuk elhanyagolt, felszereltségük hiányos, magas az egészségtelen pincelakások aránya. Körösy a statisztikai adatokkal, tanulmányaival hívta fel a város vezetőinek figyelmét a rossz állapotokra. Ennek eredményeként Budapesten számos közigazgatási intézkedésre került sor:

- 1886-ban felállították az első járványkórházat,
- előírták a fertőző megbetegedések bejelentési kötelezettségét,
- elrendelték a betegek kötelező elkülönítését,
- nem engedélyezték pincelakások építését.

Külföldön is figyelték a budapesti statisztikai hivatal adataira. A lakásviszonyoknak a halandósággal mutatott összefüggéseire hivatkozva a párizsi egészségügyi kongresszus lakáshigiéniai követelményeket támasztott a kormányokkal szemben, Párizs városa is ezen adatok alapján léptette életbe ez irányú intézkedéseit.

Szakszerűség

A *mit* kérdés után most tekintsük át, hogy a hivatal kiadványaiban hogyan, *milyen módon* végezték a vizsgálatokat!

Körösy munkásságát ismerve nem lehet kétséges, hogy – hivatalunk nyugalmazott elnöke, Nyitrai Ferencné dr. szóhasználatával élve – „a metodikus Körösy” egész életében azon fáradozott, hogy az összegyűjtött statisztikai adatokkal a lehető legtisztábban, egyértelműen bemutathassa a főváros lakosságának életét.

Ennek érdekében többször megújította a statisztikai adatfelvételeket, új kérdéseket vett fel a kérdőívekre, ezáltal a feldolgozásokkal új kombinatív adatközlő táblák előállítását tudta biztosítani. Például:

- Elsőként alkalmazta a „népszámlálási bárcát” (személyi adatlap), melyet minden adatszolgáltatóról ki kellett tölteni.
- Elsőként hajtott végre közbülső népszézeirást (mikrocenzust).
- Szorgalmazta a szülésznői bárcák bevezetését (az egyházi adatszolgáltatást közigazgatási egységre vonatkozó adatokkal váltotta fel).
- A halálozási adatok begyűjtéséhez új formájú mintát készített, s a bekért adatokat bővítette.
- A meghaltakról a kezelőorvosnak halotti bizonyítványt kellett kitöltenie.
- Elsőként szervezte meg az építési statisztikai adatgyűjtést.
- Megszervezte az iskolastatisztikai adatgyűjtést, először az elemi iskolákra, majd fokozatosan kiterjesztette azt valamennyi iskolatípusra.
- Számos új matematikai módszert alkalmazott. Többek között:
 - A standard halandósági index számításának kidolgozásával, illetve gyakorlati alkalmazásával biztosította az eltérő korösszetételű népességű városok halálozási arányszámainak összehasonlítását.
 - A relatív intenzitás számításával biztosította a felvételekből gyakran hiányzó összszakaság adatának (nevező) becslését. Ezzel lehetővé vált a szükséges viszonyszám kiszámítása. (Módszerét elsősorban a demográfia területén alkalmazta, de a lakásviszonyoknak, a vagyonosságnak a fertőző betegségekre gyakorolt hatását is e módszerrel mutatta ki, vagy felhasználta a himlőoltás véderejének bizonyításánál is.)
 - Az árhullámzás nagyságának, tendenciájának mérésére a számtani átlag és az átlagtól való eltérés módszerét dolgozta ki. (Havi átlagokból képezte az éves, az évesből a tízéves átlagokat.)
 - Ugyancsak átlagok képzésével vizsgálta a lakásépítések, az építési költségek hosszú időszakon keresztül történő változásait, és ezt alkalmazta a járványos megbetegedéseknél is.

Objektivitás

Körösy egész életében megőrizte munkája tárgyilagosságát. Legteljesebb érdeklődése éppen a tényleges állapotok, a valóságos életviszonyok felé fordult. Gondolkodásmódjára nagyon jellemző volt, amit – Körösy barátainak kérésére – Kiss József költő írt a Heti Kimutatások ezredik, jubileumi számába:

*„Nekünk a szám csak hierogliph
Neked beszédesebb a szónál,
Mi tévedünk, te nem, mert nincs
Biztosabb kalauz a valónál.”*

Kőrösy műveiben, írásaiban, azaz munkássága során igen magas szintre emelte a statisztikai elemzésben az oksági összefüggések vizsgálatának alkalmazását. Többek között ennek is köszönhető, hogy a dolgokat a tényeknek megfelelően látta. Oknyomozó munkájának egyik igen jó példája a fertőző betegségek terjedésének vizsgálata: összefüggést mutatott ki az időjárással, a vagyonossággal, a lakásviszonyokkal, az iskolalátogatással, az ivóvíz minőségével.

Elemzéseiben szinte kivétel nélkül javaslatokat is tett a kedvezőtlen állapotok javítására. Munkásságának jelentőségét az adja, hogy gyakran javultak az általa vizsgált állapotok. Például: a közegészségügyi kérdések vizsgálata alapján hozott közigazgatási intézkedések eredményeként Budapesten a halálozási arányszám 1875–1906 között 41,7%-ról 19,3%-re csökkent. Vagy 1891-ben még a lakosság 5,4%-a élt pincelakásokban, 10 év múlva már csak 1,2%-a.

Kőrösy környezete is elismerte objektívását, ezt jelzi, hogy kikérték véleményét a főváros fejlesztésének minden nagyobb kérdésében: például a főváros közigazgatási beosztásához, a tűzkárpénztár felállításához, a tandíjak szabályozásához, a városi telkek eladásához, az adóreformok kérdéséhez. Kőrösy e témakörökben írt elemzései, közgyűlési felszólalásai is bizonyítják elfogulatlanságát, pártatlanságát.

Gyorsaság

A statisztikai hivatal tájékoztatási tevékenységét az időbeli kiszámíthatóság jellemezte. Előre meghatározott napokon – mint láttuk, minden csütörtökön – jelent meg a Heti Kimutatás, s havonta adták ki a Havi Füzeteket a főváros legfontosabb adataival.

Az adatok gyors megjelenését példázza a népszámlálási adatok közzététele. Az 1870. évi pesti népszámlálásról az első kiadvány már 1870-ben megjelent. Az 1881. évi budapesti népszámlálásról a kiadvány első kötete 1881-ben megjelent.

* * *

Végezetül lássuk az Encyclopaedia Britannica „Budapest” cikkének záró részét, amelyben Kőrösy tevékenységének, a hivatal tájékoztatási munkájának egyik legnagyobb elismerését olvashatjuk: „... a budapesti székesfővárosi statisztikai hivatal hivatalos kiadványai európai hírnévre tettek szert teljességük folytán, és a hibák bennük történt bátor feltárása a város fellendülésének egyik okozója volt”. A lexikon ugyanitt megemlékezik Kőrösy József tudományos munkáinak jelentőségéről is.

IRODALOM

- KSH Budapest Városi Igazgatóság: A 100 éves fővárosi statisztikai szolgálat első évtizedéről, Budapest, 1970
KSH Budapesti és Pest Megyei Igazgatóság: Budapest statisztikai zsebkönyve, 1998 (130 éves a fővárosi statisztikai szolgálat)
Dr. Buziássy Károly: A fővárosi statisztikai szolgálat 75 éves fejlődése (kézirat)
Dr. Thirring Gusztáv: Budapest Székes Főváros Statisztikai Hivatalának története, 1869–1894
Dr. Kőrösy József: A fővárosi statisztikai hivatal 30 éves fennállása alkalmából, 1899
Dr. Szél Tivadar: Kőrösy József hatása a statisztika fejlődésére